

من زب بر گفته از گفت‌ووی رسانه KHAMENEIR، هادی حکیمیان، نویسنده کتاب مستندروایی «روح‌الله» درباره زندگی امام خمینی(ره) است. متن کامل این گفت‌وگو در رسانه KHAMENEIR موجود است.

در ادبیات داستانی معاصر ایران، کمتر اثری را می‌توان یافت که سرآچ چهره‌های برجسته و تاریخ‌ساز انقلاب اسلامی رفته باشد، آن‌هم در قالبی داستانی که هم با معیارهای هنری سازگار باشد و هم با مستندات تاریخی. در این میان، رمان «روح‌الله» نوشته «هادی حکیمیان» که در سال ۱۴۰۲ توسط انتشارات سوره مهر منتشر شد، تجربه‌ای جسورانه و موفق در ورود به زندگی بزرگ‌ترین شخصیت تاریخ معاصر ایران، حضرت امام خمینی(ره)، به‌شمار می‌رود.

این اثر نه یک بیوگرافی صرفی است و نه گزارشی خشک از حوادث تاریخی؛ بلکه کوششی برای داستان‌پردازی از زیست یک انسان است. اسامی با نام «روح‌الله» که بعدها «روح تاریخ» شد. رمان «روح‌الله» با تلفیق روایت‌های مستند، اسناد تاریخی، خاطرات و خلاقیت ادبی، چهره‌ای ملموس، انسانی و در عین حال الهام‌بخش از امام خمینی ارائه می‌دهد.

از خمین تا قیام؛ سیر روایی از کودکی تا مرگیت

کتاب، برخلاف بسیاری از زندگی‌نامه‌های سنتی که معمولاً از لحظه‌های اوج شروع می‌کنند، از دوران کودکی روح‌الله موسوی خمینی در خمین آغاز می‌شود؛ شهری کوچک اما ریشه‌دار، در دل ایران. روایت، با درگذشت پدر آغاز می‌شود؛ مردی که در برابر ظلم و تعدی ایستاد و جانش را از دست داد. این فقدان بزرگ در کودکی امام، نقطه عزیمت رمان است؛ نقطه‌ای که شخصیت‌پردازی نویسنده از همان‌جا آغاز می‌شود.

نویسنده در بازسازی این دوران، با بهره‌گیری از فضای روستایی، جزئیات معماری خانه پدری، رسوم محلی و روابط خانوادگی، تصویری زنده و پویا را به تصویر می‌کشد. «آقا روح‌الله» نه صرفاً به عنوان یک کودک خاص، بلکه به عنوان عضوی از یک خانواده اصیل روحانی و ویژگی‌های برجسته ترسیم می‌شود؛ اما رفته‌رفته دل از این زندگی عادی، نشانه‌هایی از آینده‌ای متفاوت سر برمی‌آورد.

سفر به اراک و سپس قم برای تحصیل علوم دینی، فراز دیگری در رمان است که با ظرافت پرداخته شده است. در این بخش، حکیمیان با مهارت داستانی خود، محیط حوزه، رابطه استاد و شاگرد، فضای درس‌های سطح و خارج، و مهم‌تر از همه دغدغه‌های فکری روح‌الله جوان را با برداشتی زنده و پرکشش بازآفرینی می‌کند. در این مسیر، آشنایی با استادی چون آیت‌الله حائری‌زهی و آیت‌الله بروجردی نیز جایگاه ویژه‌ای در رشد فکری و علمی او دارد.

انقلاب در متن شخصیت؛ نه صرفاً رویداد

برخلاف بسیاری از آثار که انقلاب را صرفاً یک نقطه تاریخی در نظر می‌گیرند، در رمان «روح‌الله»، انقلاب ابتدا در درون شخصیت رخ می‌دهد. نویسنده با نگاهی روان‌شناختی و فلسفی، به خواننده نشان می‌دهد که چگونه یک انسان در طول زمان، در اثر آموزه‌های دینی، تجربه‌های اجتماعی و شناخت شرایط زمانه، به این باور می‌رسد که «تغییر» لازم است و این تغییر باید از دل دین برآید.

فرازهایی از اعتراضات امام به اصلاحات شاه، نقد او به وابستگی فرهنگی و سیاسی کشور به غرب و نهایتاً ماجرای کاپیتولاسیون، به‌خوبی در دل داستان نشسته‌اند. نویسنده بدون شعارزدگی، فضای آن روزها را بازسازی کرده و به مخاطب منتقل می‌کند که چرا امام به عنوان یک مرجع دینی، وارد میدان سیاست شد و هزینه آن را با تبعید و فشار پذیرفت.

در این بخش، شخصیت امام دیگر صرفاً یک قلم دین نیست؛ بلکه تبدیل به «هربر یک ملت» می‌شود. داستان با تمرکز بر لحظات تصمیم‌گیری، درگیری‌های درونی، جلسات پشت‌پرده و ارتباط با شاگردان و مراجع، توانسته عمق شخصیت امام را نمایان سازد.

زبانی ساده، بی‌تکلف و در خدمت محتوا

از نقاظ قوت «روح‌الله»، زبان روایت آن است. هادی حکیمیان با سادگی که در داستان‌نویسی دارد (از جمله آثار پیشینش مانند «چرخ سکوت» و «هولنا» در کوچه مراد)، توانسته نثری بی‌پیرایه، روان، اما در عین حال ادبی و فاخر بیاورد. زبان کتاب از سویی برای عموم خوانندگان قابل‌فهم است، و از سوی دیگر آن‌قدر ظرافت دارد که خواننده جدی ادبیات را نیز راضی نگذارد.

نویسنده با استفاده از دیالوگ‌های طبیعی، فضاسازی دقیق، و گاه طنز پنهان، فضای داستان را از یک یکنواختی نجات داده است. او تلاش کرده است نه‌تنها اندیشه امام، بلکه منش و سبک زندگی او را نیز به تصویر بکشد؛ از نحوه تعامل با خانواده و شاگردان گرفته تا شیوه درس‌دادن و حتی سبک زندگی روزمره در قم و نجف.

عنصر تخیل در کنار سند

یکی از چالش‌های نوشتن درباره شخصیت‌های تاریخی، به‌ویژه چهره‌هایی مانند امام خمینی، توازن بین مستند بودن و تخیل هنری است. نویسنده «روح‌الله» با درک این مسئله، بخش‌هایی از کتاب را به روایت‌های مستند و برگرفته از خاطرات نزدیکان امام، اسناد تاریخی و سخنران ایشان اختصاص داده، و در عین حال در بخش‌هایی که اطلاعات مستقیم وجود نداشته، با حفظ احترام و دقت، از تخیل خود بهره برده است.

نمونه بارز این امر در صحنه‌هایی مانند گفت‌وگوی فرضی امام با مادر، یا تردیدهایی درونی او در دوران تبعید دیده می‌شود. این تخیل‌ها اگرچه واقعیت تاریخی نیستند، اما حقیقت روانی و انسانی دارند و به شخصیت داستان عمق می‌بخشند.

طراحی جلد و گرافیک؛ ساده اما متناگرا

طرح جلد رمان «روح‌الله» اثری از خانه طراحان انقلاب اسلامی است؛ تصویری مینیمال از یک چهره نورانی با رنگ‌بندی ملایم و فوتهی ساده که نام «روح‌الله» را در مرکز نگاه مخاطب قرار می‌دهد. این طراحی، بی‌آنکه شعاردهنده، بار معنایی عمیقی دارد؛ سیمای آشفتگی را رهبر، در هیئت یک انسان معمولی.

چیدمان صفحات، فونت و طراحی داخلی نیز سادگی و خواناتی و با فضای محتوای کتاب هماهنگ است. این اثر در ۲۵۶ صفحه با قطع رقیعی منتشر شده و قیمت آن در زمان عرضه ۹۵ هزار تومان بوده است.

بازتاب‌ها و نظرات

رمان «روح‌الله» پس از انتشار، با استقبال قابل‌توجهی از سوی مخاطبان و منتقدان همراه شد. بسیاری از کارشناسان، این اثر را نقطه عطفی در ادبیات انقلاب اسلامی دانسته‌اند؛ چراکه به جای روایت صرف وقایع، سرآچ شخصیت‌پردازی و قصه‌گویی رفته است.

حجت‌الاسلام محمدرضا زارعی در یادداشتی درباره این کتاب می‌نویسد: «در این رمان، ما نه با چهره دور در دسترس و اسطوره‌ای امام، بلکه با انسانی مواجهیم که درد دارد، فکر می‌کند، صبر می‌کند و در نهایت تصمیم می‌گیرد. این، کاری است که فقط ادبیات داستانی از عهدايش برمی‌آید.»

همچنین در مراسم رونمایی کتاب در خانه کتاب تهران، ادیبان ایران، از «روح‌الله» به عنوان «اولین رمان جدی و قابل دفاع در حوزه زندگی حضرت امام خمینی(ره)» یاد شده. روایتی که می‌تواند نشان‌دهنده نسل جوان را با زندگی و اندیشه امام، در قالبی تازه و جذاب آشنا کند.

هادی حکیمیان؛ نویسنده‌ای با دغدغه تاریخ

هادی حکیمیان، متولد ۱۳۲۴ در مشهد، از نویسندگان مطرح ادبیات انقلاب اسلامی است. او که پیش‌تر با آثار داستانی متعددی چون «چرخ سکوت» و «سفر به انتهای شب» شناخته شده بود، در رمان «روح‌الله» به‌وضوح یخنگی بیشتری از خود نشان داده است. او از معدود نویسندگانی است که هم تجربه کار پژوهشی دارد و هم توان داستان‌پردازی را در سطح بالا داراست.

حکیمیان در مصاحبه‌ای گفته است: «برای نوشتن این رمان بیش از ۲۰۰ ساعت مطالعه منابع داشتم؛ از خاطرات یاران و نزدیکان امام گرفته تا مستندات تاریخی و مقالات پژوهشی. هدفم این بود که اثری بنویسم که هم خواندنی باشد و هم مسئولانه.»

«روح‌الله» در آینده

با توجه به استقبال مخاطبان و فضای مثبتی که درباره این رمان ایجاد شده، می‌توان پیش‌بینی کرد که این اثر در آینده نیز مورد توجه نهادهای فرهنگی، مراکز آموزشی و برنامه‌سازان رسانه‌ای قرار گیرد. به‌ویژه آن‌که می‌توان نسخه نمایشی یا تصویری آن را نیز در قالب فیلم یا سریال بازسازی کرد. پتانسیل داستانی و شخصیت‌محور رمان این اجازه را به‌خوبی می‌دهد.

از سوی دیگر، با ترجمه این اثر به زبان‌های دیگر، امکان معرفی بهتر امام خمینی به مخاطبان جهانی، به‌ویژه جوانان علاقه‌مند به اندیشه اسلامی، فراهم خواهد شد.

چهره‌ای انسانی از یک اسطوره

رمان «روح‌الله» که تا‌لش موفق در انسان‌نمایی یک اسطوره است، اثری که نه‌تنها زندگی امام را روایت می‌کند، بلکه نگاهی به شکل‌گیری اندیشه، منش و رهبری او دارد. این کتاب پلی است میان تاریخ و ادبیات، میان مستند و تخیل، و مهم‌تر از همه میان نسل انقلاب و نسل امروز.

در زمانی که نیاز به بازخوانی اندیشه و سبک زندگی امام خمینی(ره) بیش از گذشته احساس می‌شود، «روح‌الله» می‌تواند یک مرجع فرهنگی و ادبی در این مسیر باشد؛ چراخی برای روشن کردن زوایای پنهان و کمتر دیده‌شده زندگی کسی که نه فقط رهبر یک انقلاب، بلکه روح یک ملت بود.

برگزاری جشنواره‌ها و رویدادهای فرهنگی توسط خود مردم، به شکلی ملموس در حال اجراست. وی با اشاره به اقدامات وزارتخانه‌اش در راستای این رویکرد، از واگذاری مسئولیت‌های فرهنگی به شوراهای فرهنگ عمومی استان‌ها و شهرستان‌ها، فعال‌سازی مجامع صنفی و انجمن‌های فرهنگی هنری، و حمایت هدفمند از گروه‌های مردمی فعال در حوزه فرهنگ یاد کرد. به گفته اسماعیلی، رویکرد دولت سیزدهم به فرهنگ و هنر، «مردم‌پایه» بوده است؛ یعنی به‌جای تمرکز صرف بر نهادهای دولتی، این مردم بودند که در خط مقدم تولید، ترویج و توزیع محصولات فرهنگی و هنری قرار داشتند.

شاهد این رویکرد را می‌توان در افزایش کمی و کیفی مؤسسات فرهنگی قرآن و عترت‌داری مجوز و گسترش آموزشگاه‌های هنری در مناطق کمتر

تثیت فرهنگ به مثابه پیشران حکمرانی دولتی که به دنبال مردمی‌سازی فرهنگ و هنر بود

گزارشی از عملکرد سه‌ساله دولت شهید آیت‌الله رئیسی در مسیر مردمی‌سازی فرهنگ و هنر کشور

برخوردار دیده. تحولاتی که در دولت‌های گذشته یا مورد غفلت قرار گرفته بود و یا صرفاً محدود به تهران و چند کلان‌شهر بوده است.

عدالت فرهنگی؛ روایتی جدید از حکمرانی

در میان این اقدامات، پیگیری عدالت فرهنگی به عنوان یک اصل بنیادین بسیار برجسته است. تخصیص گسترده اعتبارات به استان‌ها، راه‌اندازی پروژه‌های فرهنگی در مناطق مرزی و پشتیبانی از جریان‌های فرهنگی مستقل، همگی نشان می‌دهند که رویکرد دولت سیزدهم صرفاً «مردمی» در شعار» نبوده، بلکه در میدان عمل نیز کوشیده تا فرهنگ را به دل زندگی مردم بازگرداند.

وزیر فرهنگ و ارشاد سابق در گفت‌وگو با گیاهان: هنر را به مردم سیرده‌ایم

دکتر محمدمهدی اسماعیلی، وزیر سابق فرهنگ و ارشاد اسلامی، در مصاحبه‌ای که با گیاهان پیرامون سیاست‌های فرهنگی دولت سیزدهم داشت، «مردمی‌سازی فرهنگ و هنر» را به عنوان یکی از محورهای بنیادین این دولت عنوان کرد. به گفته وی، مردمی‌سازی به معنای خارج کردن فرهنگ و هنر از انحصار گروه‌های خاص و تبدیل آن به امری فراگیر و در دسترس برای عموم مردم است. اسماعیلی در این گفت‌وگو تأکید کرد که مردمی‌سازی تنها یک شعار نیست، بلکه رویکردی عملیاتی و برنامه‌محور است که با تأسیس نهادهایی چون «قرا‌گاه مردمی فرهنگ و هنر»، واگذاری بخشی از اختیارات به هنرمندان و گروه‌های مردمی، و همچنین

به‌سر حال برخلاف جریان‌هایی که با نگاهی سراسری‌محور، هنر را ابزاری برای کسب شهرت و سود می‌بینند، دولت سیزدهم نشان داد که فرهنگ و هنر می‌تواند در خدمت مردم، رشد معنوی جامعه و انسجام ملی قرار گیرد.

نگاهی به رمان خار و میخک نوشته شهید یحیی سنوار مهدی امیدی

روایت رویش شکوفه‌های مقاومت

در برابر رژیم صهیونیستی نشان می‌دهد. از دوران ابتدائی انتفاضه‌ها گرفته تا نبردهای بزرگ‌تر در برابر نبردهای سیاسی و نظامی ضدصهیونیستی کسب کرده است. زندگی یحیی سنوار پسر از لحظات

دشمنان رژیم صهیونیستی روایت می‌کند. این اثر در عین حال که داستانی فردی و انسانی را از دل مبارزات سیاسی و نظامی بیرون کشیده و به نمایش بوندد که در یک مبارزات فلسطینیان از کوچه‌ترین نشانه‌های امید برای ادامه مبارزه و مقاومت استفاده می‌کنند. این اثر در واقع در پی آن است که روایت‌های فردی و انسانی را از دل مبارزات سیاسی و نظامی بیرون کشیده و به نمایش بوندد. یکی از زیباترین بخش‌های رمان «خار و میخک» توصیف و تصویرسازی سنوار از لحظات پیش از عملیات مجاهدان فلسطینی است. این قسمت‌ها از کتاب، گویای درک عمیق این رهبر شهید حماس از شهادت‌طلبی جوانان فلسطینی است و رویکرد معنوی و مذهبی این عملیات‌ها در جهت رهایی را ترسیم کرده است.

تأثیر تجربیات شخصی سنوار بر رمان

یکی از ویژگی‌های برجسته «خار و میخک»، تأثیر تجربیات شخصی یحیی سنوار در خلق این اثر است. سنوار که خود در میدان‌های مبارزه حضور داشته، از نزدیک با واقعیت‌های تلخ جنگ و مجامعه‌های مقاومت فلسطین آشناست. این آشنایی مستقیم با واقعیت‌های جنگ و مبارزات میدانی، به او این امکان را داده که تصویری بی‌برده و بدون فیلتر از زندگی فلسطینیان در مناطق اشغالی ارائه دهد. در رمان «خار و میخک»، مبارزات فلسطینیان در برابر رژیم صهیونیستی نه‌تنها از منظر سیاسی، بلکه از منظر انسانی و فردی نیز بررسی می‌شود. سنوار با نشان دادن روابط انسانی در دل بحران‌ها و جنگ‌ها، بیان می‌کند که چگونه فلسطینیان از کوچک‌ترین نشانه‌های امید برای ادامه مبارزه و مقاومت استفاده می‌کنند. این اثر در واقع در پی آن است که روایت‌های فردی و انسانی را از دل مبارزات سیاسی و نظامی بیرون کشیده و به نمایش بوندد. یکی از زیباترین بخش‌های رمان «خار و میخک» توصیف و تصویرسازی سنوار از لحظات پیش از عملیات مجاهدان فلسطینی است. این قسمت‌ها از کتاب، گویای درک عمیق این رهبر شهید حماس از شهادت‌طلبی جوانان فلسطینی است و رویکرد معنوی و مذهبی این عملیات‌ها در جهت رهایی را ترسیم کرده است.

تاریخچه مقاومت فلسطین

یکی از جنبه‌های مهم رمان «خار و میخک»، تاریخچه مقاومت فلسطین است که به طور غیرمستقیم در بطن داستان گنجانده شده است. این رمان به طور مؤثر روند تحولات مقاومت فلسطین را

بسیاری از شهرها و روستاهایی که پیش‌تر سهم اندکی از مناسبات فرهنگی داشتند، احیا کرد. دوره‌های آموزشی حضوری در این کتابخانه‌ها نیز با رشد ۹۱ درصدی، کتابخانه‌ها را از فضای صرفاً عادلانه امکانات فرهنگی است. در حوزه آموزش هنر نیز، رشد ۱۰۶ درصدی هنرجویان نویسندگی و افزایش ۱۷ درصدی آموزشگاه‌های سینمایی، بیانگر تربیت نسلی تازه از نویسندگان و هنرمندان متعهد و مردمی است.

از نسوی دیگر، اعتبارات فرهنگی و هنری تخصیص‌یافته به استان‌ها با رشد ۲۴۲ درصدی، نشانه‌ای از پایان تمرکزگرایی و آغاز فصلی نو در توزیع عادلانه امکانات فرهنگی است. در حوزه آموزش هنر نیز، رشد ۱۰۶ درصدی هنرجویان نویسندگی و افزایش ۱۷ درصدی آموزشگاه‌های سینمایی، بیانگر تربیت نسلی تازه از نویسندگان و هنرمندان متعهد و مردمی است.

در کنار این تحولات، فضای رسانه‌ای کشور نیز با رشد ۳۱ درصدی صدور مجوز نرم‌افزارهای محتوایی داخلی و رشد ۱۳ درصدی رسانه‌های الکترونیکی مردمی، از انحصار رسانه‌های بزرگ فاصله گرفته و بستری برای مشارکت گسترده اقشار گوناگون جامعه فراهم کرده است.

شاهنامه گویای نام خلیج فارس

دکتر محمد رسولی استاد دانشگاه و شاهنامه‌پژوه با اشاره به کار گزیر دو تخصص شاهنامه‌شناسی و تاریخ‌دانی در جهت منافع ملی، اظهار داشت: در مؤسسه فرهنگی، حقوقی بزرگمهر حکیم، با استناد تخصصی به شاهنامه ثابت می‌شود که نام راستین و دیرین دریای جنوب ایران، «پارس» (خلیج‌فارس) بوده است. با استفاده از داده‌های تاریخی، به طور حقوقی ثابت می‌شود که سهم ایران از دریای مازندران پنجاه درصد است. با استفاده از شاهنامه معلوم می‌شود، نام درست رود مرزی ایران و عراق «روندرو» است. در مؤسسه مطالعاتی فرهنگی بزرگمهر حکیم، این‌گونه پژوهش‌ها انجام می‌شود.

وی گفت: بر این باورم هستنیم که شاهنامه کتاب تاریخ سیاسی، اجتماعی ایران است و می‌تواند یکی از مآخذ جغرافیای جهان کهن باشد. در چنین کتاب معتبری از دریای جنوب ایران به وضوح به عنوان دریای پارس نام می‌برد:

به شهر کجاران به دریای پارس
چه گوید ز بالا و پهنای پارس
رسولی افزود: کجاران شهری در استان بوشهر بوده است. درخصوص نام رود پر آب و مهم مرزی ایران و عراق اختلاف بوده است. معمولاً طرف مقابل از آن به عنوان شط‌العرب نام می‌برد. در حالی که با استناد به شاهنامه متوجه می‌شویم نام درست آن، همان نام ایرانی «روندرو» است:

به ارون‌دردور اندر آورد روی
چنان چون یومرد بدیهم جوی
اگر پهلوانی ندانی زبان
به اسازی تو ارون‌د را دجله خوان

این شاهنامه‌پژوه بیان داشت: در مورد نام دریای مازندران که امروز به اشتباه آن را «خزر» می‌نامند و درست آن کاسپین یا مازندران یا دریای گیلان است در شاهنامه بارها گفته شده که نام درست این دریا، دریای تپورستان (مازندران) است. در حالی که برخی رقبای منطقه‌ای ما، به شدت مخالف نامگذاری دریا به نام مازندران هستند. چون نام آن گویای تعلق آن به ایرانیان است. مؤسسه فرهنگی بزرگمهر حکیم طی یک پژوهش علمی با استفاده از کتاب‌هایی مانند شاهنامه و اوستا و داده‌های تاریخی دیگر، ثابت کرده نام صحیح این دریا مازندران است.

مدیر مؤسسه فرهنگی، مطالعاتی بزرگمهر حکیم همچنین گفت: ما در این مؤسسه بیش از بیست سال است که در زمینه شاهنامه‌پژوهی و تحقیق در ادبیات کهن فعال هستیم که از پایگاه‌های اصلی شاهنامه‌پژوهی علمی کشور است. نگاه و رویکرد به کتب مهمی مانند شاهنامه در این مؤسسه، با روش علمی و دانشگاهی و با لحاظ نمودن منافع ملی است. مصالح و منافع ملی کشور امر مهمی است که بر ایرانی متناسب با توان و دانش خود باید در حفظ آنها بکوشد. همچنین در این مؤسسه با دلایل حقوقی، اقدامات دشمنان ایران (از جمله تحمیل تحریم‌های ظالمانه)، محکوم می‌شود.

وی ادامه داد: از جمله فعالیت‌های دیگر این مؤسسه فرهنگی، حقوقی، استخراج موضوعات حقوقی، به‌ویژه حقوق سیاسی از شاهنامه است. این‌گونه تلاش‌های حقوقی روی شاهنامه، در کتبی مانند «مبانی حقوق عمومی در ایران کهن» چاپ شده است.

دکتر محمد رسولی معتقد است، ایران قبل از دوره باستان، دوران گم شده‌ای به نام «عهد کهن» دارد که در آن دوران که مربوط به قبل از سه هزار است، مفاهیم حقوق عمومی وجود داشته است. برای مثال رد و نشان وجود نوعی «قانون اساسی» در پنج هزار سال پیش وجود دارد.

